

רגע סמלי: תמונה זו צולמה ברגע שנכנס השופט הלוי לאולם בית המשפט וכל הנוכחים קמו על רגליהם, כנהוג. אולם היא נראית כאילו אבליים כל הנוכחים על המליונים, אשר השמדתם היא הרקע האמיתי למשפט זה. האיש הממוסך, הקורא ברשימותיו הוא העד

ישראל קסטנר. לידו עורך הדין תמיר, לבוש גלימה, עם עוזרו, אריה מרינסקי. האיש המזוקן החובש כיפה הוא הנאשם גרינוולד. שמאלי בתמונה הוא התובע אמנון תל, ולידו עוזרתו בניהול המשפט, דבורה שקד. בעוד רגע יתחולל קרב דרמטי על גורלו של קסטנר.

הקרב המשפטי: לחיים ולמוות

דב יוסף, או שר המסחר והתעשייה, קרא את המכתב בסלידה. היה זה מכתבו של מלכיאל גרינוולד (העולם הזה 845 והלאה), בצירוף עלון. שאלת הכותב לשר: כיצד יכול הוא להזיק במשרדו, כדובר וקצין עתונות, אדם כמו ישראל רודולף קסטנר? קסטנר, המועמד ה-53 ברשימת מפא"י ל"כנסת" היה צריך לשבת, לדעת גרינוולד, בבית הסוהר.

בעלוננו, שהיה מיועד לחברי מפלגת המזרחי, האשים גרינוולד כי קסטנר היה משתף פעולה עם הנאצים, ושהודות להתערבותו אישית טוהר ושותר אחד הפושעים הגרועים ביותר של ס.ס., גנרל קורט בכר.

דב יוסף לא היה מעולם עסקן מפלגתי. הוא עורך דין, אדם ישר ללא פשרות. הוא החליט שהמקום לביורו השמצות אלה הוא בבית המשפט. אולם קסטנר לא התלהב ל"רעיון": "אין לי פנאי לאדם זקן שמקצועו היה תמיד להשמיק בני אדם!" בכל זאת החליט להמשיך, לפי דרישת יוסף, להטיל על היועץ המשפטי, חיים כהן, להגיש משפט על היוצאת דיבה לפי הסעיף 201(1) של החוק הפלילי.

300 ריבונות. אנשי החוק, שהעניפו מבט חסוף ככתב האשמה הארוך, ידעו שזה משפט אבוד. החוברת של גרינוולד כללה לפחות 300 מקרים פרטיים של הוצאת דיבה, הדבר הנכון ביותר לנאשם, לדעתם, היה להודות באשמה, לקבל את הקנס הקטן שנועד לו, כי אחת יוכל היה לקבל את העונש המקסימלי: שנה מאסר.

אולם גרינוולד העקשן עשה את ההיפך. הוא גייס את שמואל תמיר, עורך הדין הצעיר והתקופני, שהיה פעם מפקד בפועל של אצ"ל בירושלים, נתכונן לקרב לחיים ולמוות. תמיר עבר לירושלים, הקים שם מיפקדה פרטית, מיל המיפקדות של השופט והתביעה. כל מיפקדה עבדה בקדחתנות, אספה מאות מס' מכים, חיפשה עדים והוכחות. כשנפתח המשפט, לא יכול היה מצבו של גרינוולד להיות מיואש יותר. הוא ישב כפוף על ספסלו, ליד בתו רינה, שלח נבטים מדי כאים אל תמיר. אולם תמיר לא שם לב אליו כלל. מבטו היה נעוץ באדם שעמד על דוכן העדים.

כדי שם עמד, לתמונה ולשמחתו, ישראל קסטנר עצמו. זקוף, בחליפה אפורה מגוהצת יפה, שערות אפורות מסורקות לאחור, מבריק, שופע המור, לפעמים אירוניה דקה, מגומגם — היה זה עד לדוגמא.

אמנם הפוענו היתה מיותרת לגמרי לתביעה. בבית המשפט נשמעה הטענה כי אדם המגיש משפט על הוצאת דיבה אינו חייב להוכיח דבר פרט לעובדה שהנאשם הוציא דיבה כזה, ושהיא מוגעת בכבודו. לצורך זה היו מספיקים שניים-שלושה עדים סתמיים. לוא הסתפקה בכך התביעה לא היתה נשארת ל"אמנם הפוענו היתה מיותרת לגמרי לתביעה."

גרינוולד ברירה, אלא להודות באשמה או להוכיח על-ידי עדים נשלו שאשמותיו נכונות. היה זה דבר כמעט בלתי אפשרי. אולם התביעה לא יכלה לוותר על התענוג להציג את קסטנר, לתת לו פירסום ורי"מ, מום, חפרה בזאת את הקבר לעצמה. משך שלושה ימים היה קסטנר גיבור המשפט. מתוך דברי עצמו הצטייר כאדם שהציל את היהודים, שהתמודד עם המפלצות הנאציות כשוהה עם שוהה. סיפורו היה פשוט ופאתטי, לעתים צנוע, לעתים גאה, תמיד נוגע ללב.

העתונים בישרו את נצחונו בכותרות ראשיות. אמנון תל, התובע הסתכל בגרינוולד חלד ובתמיר, ציטט בלעג את חוברתו של הנאשם: "לוחיה שופרא דשופרא? האם זה נראה כלוחיה שופרא דשופרא?" גם השופט נימין הלוי, הפסיק את המשפט, שלא את הנאשם אם הוא מוכן עתה להודות באשמה. אולם הזקן רק הניד בראשו. הוא לא ייכנע. **שיחה במזנון.** כשקם תמיר לחקירת שתי-וערב היה ברור לכל הנוכחים שיהיה זה קרב עד לסוף המר. אולם בית-הדין הפך זירה, בו התגוששו שני לוחמים, כשמנוי ו"גמור עמם להרוג או ליהרג.

משך שני הימים הראשונים היה המאבק קל ונייד. שני היריבים תימרנו ביורה, למדוד איש את כוחות רעהו, מבלי לבקש תוצאות מכריעות. תמיר ניגן על סתירות קטנות בהן הרגיש בשעת עדותו העיקרית של קסטנר. מכיוון שהיו לו כנראה רק מספר שאלות חשובות מוכנות לפני שהתובע סיפק לו עד זה, הוא קיפץ מסביב לעדות, כמתאגרף ב"סיבוב הראשון, חיפש את החור ברצוף, את הפגם בהגנה, ורכו יוכל לפרוץ ולהרוס את המבצר מבפנים.

האווירה עוד היתה שקטה. תמיר וקסטנר נראו יחד בהפסקות כשהם שותים תה במזנון ומשוחחים. **תמיר לקסטנר:** "מעולם לא פגשתי באיש מפא"י בעל כשרון דיפלומאטי כמותו!" קסטנר החזיר לו מתבאה: "מעולם לא שמעתי חקירת שתי-וערב כה מזהירה כמו זו!"

הם היו עדיין רחוקים מן השלב בו נקרת צות המסכת ומלים מרות וצורבות מוטות חות בפני היריב. תמיר הגביר בהדרגה את הלחץ. הוא היה עדין, שוחחני, ידידותי, לפתע תוקפני, סרקסטי. קסטנר עמד בפני כל ההתקפות שקט, זורח, מיושב, זקוף, כשר לקרב. **המלכודת.** המיפנה הדרמטי בא ביום השלישי של החקירה הגנדית. בשעת עדותו הראשונה הגיש קסטנר מכתב שכתב בשעתו לאליעזר קפלן, בקשר לגימיוש באוצר ההוב והתכשיטים שהועבר לגנרל ה.ס.ס. בכר, כמפרעה תמורת שחרור יהודי הונגריה, החוזר על ידו אחרי כיבוש בנות-הבריה. תמיר העיף או מבט חסוף כמיסמך, לא התנגד להגשתו. הוא שם לב לפיסקה סתמית,

משמעות מכרעת לכל המשפט. הפיסקה הודעת קסטנר לקפלן כי הודות להתערבותו האישית זוכה בכר ושחרר.

משך ארבע שעות הציג תמיר שאלות, ניתק קו-נסיקה אחת אחרי השני מאחורי קסטנר, שלא הרגיש כלל במלכות שהוטמנה לו (ראה עמוד 5). העד הכחיש כאילו עזר לבכר בכל צורה שהיא. חזר על הכחשה זו בצורה שלא נשתמעה לשתי פנים. לפתע כי"קש תמיר את השופט להראות את המכתב, הראה אותו לקסטנר. הסתירה היתה בולטת, ברורה, לא ניתנה לשום הסבר הגיוני.

דמייה עמוקה השתררה באולם. משך דקות ארוכות התזיק השופט במכתב. הפעם לא הסתכל עוד בגרינוולד. הוא הסתכל בקסטנר. קסטנר ביקש הפסקה. הוא אמר שהוא עייף. הכל הרגישו: היה זה המיפנה.

קו ההגנה. כל קו ההגנה השתנה מיד. האיש הגדול של המשפט היה עתה אדם שלא נוכח באולם, אך שרוחו ריחפה על כל מילה: אלוף ה.ס.ס. קורט בכר, כיום אורח גרמני. מדוע התערב קסטנר לטובתו? מה עשה בכר? מה היה חלקו בטבח המיליונים? תמיר קבע בין רגע את קו ההתקפה, לא הירפה ממנו:

● שקסטנר הציל את אלוף ה.ס.ס. במשפט נירנברג, ואחר כך במשפט האנטי-נאצי הגרמני.

● שבכר היה אחד האחראים העיקריים בהשמדת יהדות אירופה;

● שקסטנר להוציא רכבת אחת של אלף יהודים, ביניהם משפחתו של קסטנר ויודיו, כדי לרפות את מתחות היהודים ולמנוע את בריחתם והתמרדותם;

● שלשם כך מנע קסטנר בעד הצניחנים הישראלים לארגן תנועת התנגדות;

● שקסטנר היה מכשיר בידי בכר ב"נסיגונו של הלה להתחבב אתו כך על מצע מות-המערב, להציל את עורו מנקמת ה"מנצחים" — תמורת הצלת עורו של קסטנר עצמו, שבכר יכול היה לגלות את עברו כמשתף-פעולה.

"התובע משקך!" הסניגור, בגלימתו השחורה, הנחית מכה אחרי מכה על העד, לא נתן לו עוד לשוב לאיגו. כותרות ה"עתונים השתנו מן הקצה אל הקצה. גרינוולד הרים את ראשו. קסטנר, לעומת זאת, איבד את קור-רוחו, ביקש כסא לשבת. לפעמים היה נראה ששוב לא ראה את עצמו כעד, אלא כנאשם. פעם אמר לשופט: "התובע משקך!" תמיר, מחייך עתה, הזכיר לו: "אינני התובע. אני פרקליט ההגנה."

השופט הלוי, אשר בימי משפט-המחתרת בצרפתין הוכיח שאיננו ר"ל, החליט למרות מחאת התובע תל, שהחקירה חוקית, ביקש את תל להימנע מלהתערב. תמיר הורשה להמשיך. הוא עשה זאת.

נר שהצנחנים הישראלים נמסרו לגיסטאפו; שהוא חצה את הגבול לשחיץ וחזרה לגרמניה בלי כל הטרדה, שקיבל מספרות גרמני בו הוגדרה דתו כ"בלתי-יודעה"; שאף כי מסר למנהיגים הציוניים פרטים על טבח היהודים, לא פירסמה הסוכנות היהודית דבר על כך.

לא היה זה הכל. נתגלה שקסטנר נקרא ב"שעתו לביורו על ידי מפא"י על פעולותיו, שביורו זה לא נסתיים מעולם, ושכמוקם זה הצדיקה אותו מפא"י לחלוטין בלי כל ה"כחות, פרט להמלצות פעילי מפא"י עצמם, חב"ריו של קסטנר. טען תמיר, איש האצ"ל לשעבר: מפא"י הגנה על קסטנר כדי שלא יגלה שהיא עצמה העליכה בשעתו את פרטי הטבח. הפרטים הועלמו לדעתו, כדי לא לתת ח"מר" העמולה לאצ"ל וללח"י במלחמתם נגד הברי"טים.

אחת הנקודות החשובות ביותר בהתקפתו של תמיר בשלב זה היתה נסיגונו לה, כיח ש"קסטנר היה סוכן גרמני שלא חזר בחורשים האחרונים של המלחמה משוייץ להונגריה, אלא לוינה הנאצית, מפני שחשש שהסובייטים יעמידו אותו למשפט. קסטנר השיב שבווד"פ ששם היתה מן הפת, ושלא רצה לטוס אליה. "לא רציתי ליהרג מכורו של בנות הברית בתור גרמני!"

נקודה אחרת: כשנשאל על ידי תמיר, גיי"לה קסטנר כי בכר לקח אותו למחנה ברגן-בלזן, אותו עמד למסור לאנגלו-אמריקאים, לפי בקשתו שלו. תמיר רמו שהסיבה האמיתית היתה שבכר היה זקוק לו כעד, כדי ליצור לעצמו אליבי לקראת העתיד הקורר. קסטנר הסכים שאולי היתה זאת אחת הסיבות.

המשפט האחרון. בסוף היום השביעי של החקירה קם תל, ביקש את השופט לא"סור את המשתתפים. לדעתו יכול היה תכיר לסיים את החקירה, המשיך פשוט "כדי לדו"ג."

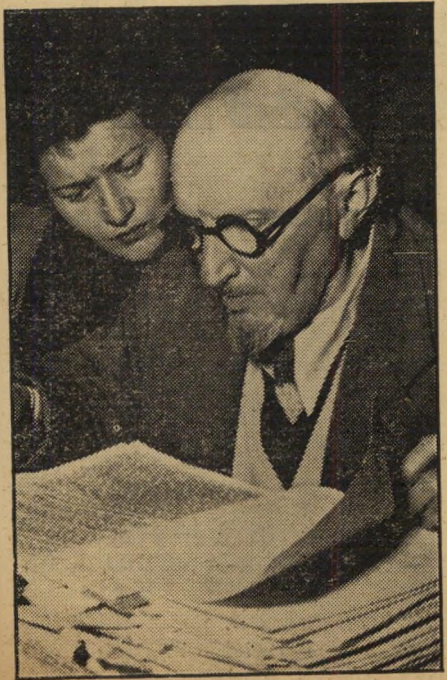
תמיר: "מה אני יכול לעשות אם אני תופס דגים גדולים? אינני יכול לתת להם לחזור לים!" השופט הלוי נתן לו יום אחר צופי.

היום האחרון של החקירה הגנדית, האר"י כה ביותר בתולדות ישראל, היה הקרב על המשלט האחרון. תמיר זרק לעבר העד את השאלה האכזרית ביותר של כל המשפט: "האם, לפי המושגים המוסריים של עצמך, התערבות אישית להצלת גנרל של ה.ס.ס. היתה, או לא היתה, פשע לאומי?" (ראה הדו"ח הקצ"רני בעמוד 5).

כשקם השופט והכריז על הפסקה שלושה ימים, היתה האווירה בבית המשפט שונה לז"ל. לוסין מוז ששררה בתחילתו.

גרינוולד ובתו, יצאו מן הבנין חוגגים. תל החזיר את ספריו לתוך כוונדתו כשעל פניו הבעה מתוחה.

תמיר, שנכנס לפני שבועיים כשבלבו תקי וחת מעטות וספיקות רבים, אחד מעורכי-הדין הצעירים המבטיחים, יצא מן האולם כאחד הפרקליטים החשובים ביותר בישראל. קסטנר ירד בצעדים איטיים במדרגות, ב"לחית תל וכמה ידידים. הוא נראה שקט ו"נכנע. הוא היה עייף ורזה, שערותיו הלבינו ממש. מבטו היה רציני. הוא ידע שמשוה קרה ביום הזה, דבר שקשה היה לתקנו. אולם לפחות נגמר העינוי. הכאב עוד יחזור, אולם לא יהיו עוד שאלות, לפחות במשפט זה. הוא יכול היה לחזור הביתה, לנוח.

הנאשם: מלכיאל גרינוולד ובתו, רינה, פורבים במשפטם ברגע שישא על המשפט